

A præter naturam, ut uel caruncula, uel callus innascitur: aut à re quapiã obstruitur
 meatus. Corpus ipsius ad insignem tumore attollitur, si uel inflammatione, uel scirrho
 uel abscessu, uel alio quouis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si
 præcesserit hulus: alia uero res longo tēporis spacio ex crasso lentoq; humore pau-
 latim nasci potest. Obstruit meatus uel à lapide, uel grumo, uel pure, uel crasso len-
 toq; humore. Igitur, inquit Galenus, hæc omnia distinguere oportet, nō solum ex præ-
 sentibus accidentibus, sed etiam ex ijs quę præterierunt. Atq; in his qui sic afficiuntur,
 causa supresse urinæ facileprehenditur: quãuis in alijs quibusdam nō adeo mani-
 feste dignoscat: in quibus artificiosa cōiectura ab omnibus uocata, nobis perq; utilis
 est, utpote quæ inter exactã notitiã, & omnifariã ignorãtiam, mediã quodãmodo
 putatur. Proinde fieri nō potest, ut in omnibus morbis colligantur notæ, quibus, ut
 Empirici, id est experimēta iactãtes, sentiūt, euidenter quisq; affectus discerni possit. *Empirici.*
 Sed uerissimū est id quod Erasistratus dicere solebat: Oportet, inquit, hominē exer-
 citatissimę considerationis esse, qui uoluerit nō solum affectus ipsius qualitatem, sed
 affectum quoq; locum probe dignoscere.

LIBRI SECVNDI FINIS.

IN CLAVDII GALENI PERGAMENI

HISTORIALES CAMPOS, D. SYMPHORIANI

CAMPEGII, EQVITIS AVRATI ET

MEDICI CLARISSIMI, COM-

MENTARIORVM LIBER

TERTIVS.

Deregula Polycteti. HISTORIA PRIMA.

LECTOREM admonemus, ut diligenter hæc Galeni uer-
 ba excutiat, quæ in Microtechni in hūc modum subiecta sunt:
 Bona crasis, hoc est constitutio, ceu à maioribus nostris loqui
 didicimus: siue complexio corporis, quemadmodum à recen-
 tioribus medicis corrigimur, ueluti Polycteti regula est. Item in
 libro De optima compositione corporis: Corpus, inquit, bene
 compositum tale est, qualis Polycteti regula existere dicebatur.

Item in primo Complexionum laudat regulam Polycteti: quamuis in codicibus im-
 pressis ferè semper Polycretus legatur.

CAMPEGIVS.

Quæri solet à studiosis, quæ sit ista regula Polycteti, cuius tam frequēs mentio est
 apud Galenum. Medici recentiores nō parum multi opinantur, Polycretum fuisse
 medicum, seculo prisco, qui quandam quasi regulam legemq; posteritati tradiderit,
 ad quam perinde ac scopon & signum dirigenda esse cōplexio corporum, ac uita ui-
 ctusq; mortalium. Tale autem interpretamentum q̄ridiculum sit & nugatorium,
 nemo non bene literatus agnoscit. Sed omissa aliena insectatione, institutum pro-
 positum cãdido stilo exequamur. Polycretus Sicyonius inter statuarios nobilitatus,
 fecit statuam æneam adeo absolutam consummatamq; ut artifices id simulacrū Ca-
 nona appellauerint, liniamenta artis ex eo petentes, uelut à lege quadam: Canon
 enim græce regula est. a uotor Plinius in xxxiiij. Hinc Galenus scitissime exigit, lau-
 datq; complexionem, siue constitutionem corporis, ex omni parte perfectam, sicut
 f

erat Canon Polycleti; quo ueluti archetypo & lege ac regula usi sunt posteri artifices statuarū. Fuerat autē iudi interpretis officium nō aliter interpretari, q̄ ut græco uocabulo canon Polycleti regula diceret; discessit igit̄ à regula & lege bene interpretadi.

De usu uini apud Græcos & maxime Platonem. HISTORIA II

EC illud prætereundum clausis oculis, quod in libro De uirtutibus naturalibus eiusdem Galeni reperit̄ hoc modo: Sed à Platone quidem & hæc & alia multa in secundo legum dicta sunt, de potu uini, proficua eis, qui uolunt legem. Solius autē unius ego seriei dictæ, in fine omnium qui de potu uini seruntur sermonum, mentionem faciam, ubi prætulit Charchidoniorum uerba. Habet autem series ita: Cæterum in maiore utilitate quispiam haud iniuria ponet Charchidoniorū legem, quā Lacedæmoniorum: quæ iubet, ut nullus sit exercitus dux, qui modò uinum bibat, sed in potu aquæ maneat hoc tempore toto. Et in ciuitatibus nunquā cōcedi, ut serui uel seruæ uinum bibant: Neq; illi qui principes agunt illo anno, quo imperant, neq; gubernatores, neq; iudices, uinum gustent penitus, neq; quicumq; uoluerit consilio se dignum haberi, neq; de die neq; de nocte liberis operā daturi, siue mas siue mulier sit. Et alia multa diceret aliquis, quibus eos qui intellectum & mentem rectam habere debent, suaderet nō esse potandos uino. Hæc Plato dixit non ægrotantibus, sed de eis qui inculpabiliter sani sunt. Aut uidetur uobis, ô generosissimi Platonici, exercitum ducere, & regere, & gubernare naues, eos qui nō sunt sani? Respondere mihi dehinc interroganti: Nōne uelut tyrannus aliquis bibitū uinum imperat animæ, neq; agere suum officium recte sinit: & propter hoc cauere ab ipso ait Plato uelut aduersario: si em̄ semel intra corpus accesserit, & gubernatorem prohibet, ne ceu congruit tractet temones nauis: & eos qui in exercitu, ut nō sobrii sint in acie: & iudices quando iustos esse oportet, errare: & uniuersos qui imperant perperam imperare, & agere in summa nihil sanum. Quale putandū est uinum, quū uaporibus calidis totū corpus, & maxime caput repleat, & motionis immoderate causa fiat, concupiscibili parte animæ, & irascibili, & consilij & rememorationis rationali. Sed si quidem hæc ita habent, per mediā crasim dictæ animæ actiones uident̄ lædi cū bibimus uinū, sicut & aliquādo iuuari.

CAMPEGIUS.

Vitandus est uini usus pueris & iuuenibus: nam quemadmodū dictum est, Plato libro secūdo De legibus ita scribit: Ab ebrietate & uini repletionē iuuenes omnino abstineant. Nulli penitus interdū uinum concederem, nisi exercitationis corporeæ morborumq; causa, hoc potu opus fuerit. Neque etiam noctu uiro uel mulieri quādo liberis operam dare uolunt. Gubernatores etiam atq; iudices munus suum subituros à uino penitus prohiberem. Deliberaturos quoq; de rebus non omnino negligendis. Ac uini usus ferme omnium moderatissimus & parcissimus esse debet. Et ut inquit De complexionibus libro Galenus, uino sua & eximia existit in mutatione celeritas: Est nanque ut facula & filum oleo perfusum stupacq; & pax. Probatissimum uero uinū, & ualentibus acōmodatius & agris, qd colore rufum, substantia tenue, aliquatenus acerbescēs, quale est Lugdunēse. Sunt ferè uino colores quatuor: Albus, fuluus, sanguineus, niger. Præcellit sanguineus. A tristitia omni & angustia alleuiat euidenter uinum bibitum. Zeno (ut aiunt) dicebat: Quoniam sicut amari lupini infusi in aqua fiunt dulces, ita & ipse à uino disponebatur. Theognis etiam dicebat: Vinum cum bibitur multū, malum est: Si uero id aliquis bibat sapienter, non malum est, sed bonum digestionis & distributioni, & sanguificationi, & nutritioni multū cōfert, & cum hoc animā mansuetiorē & audaciorē efficit, per mediam uidelicet cōplexionē corporis, qua rursus ipsam operat̄ per mediū humorū.

Quod

Quod uinū sit
optimum.

Quod non unius sint homines temperamenti natura: de quibus natura mellis. HISTORIA III

INGENIO nostro hærere debet id, quod ab eodem Galeno scriptum est De alimentis libro primo, capite primo, cum in hæc uerba stilum conuertit: Nuper enim duos inter se cõcertantes spectauimus, quorũ alter salubre, alter insalubre esse mel affirmabat. Siquidẽ ex illato sibi à melle affectu, uterq; cõiectura utebat: nondũ illud intelligẽtes, haud eandẽ initio omnibus mortalibus cõcessam esse naturã: nec etiã si esset, immutabilẽ eam in ætatis decursu, ueluti nec in temporũ ac locorũ uariatione, tueri licere, ut ne in præsens pro exercitijs, uitæ ue institutis, & uictus ratione, natiuum corporis habitum immutari posse cõmemorem. Continuo igitur eorum qui de melle ita inter se disceptabãt, alter etate senex, natura pituitosus, uitæ inertis ignaua q; erat, ab omnibus munijs, atque ijs etiã quæ balneum præcedunt exercitijs alienus: quas ipsas ob res mel ei apprime cõueniebat. Alteri uero biliosa natura annos nato triginta, quotidianis negocijs molestijsq; distractio, non abs re celeriter mel in bilem conuertebatur: ex quo plus illud obesse quã prodesse iudicauit. Noui & ipse quendam, qui os uentriculi non recte sibi habere quereret: quod cum ab aceruata in eo pituita prouenire, ex ipsius sermone intellexissem, consului ut unã cum sinapi betam & porrum uoraret: quorũ equidem ope incisa pituita, largiterq; per aluum excreta, ab omnibus tentationibus est liberatus. At enim idem aliã ob acreis cibos cruditate & uentriculi morũ uexatus, sumpto rursus cum beta sinapi non modò nõ leuabatur à mordicatione, uerum etiã longe cruciabatur atrocius. Et ipse sanẽ admiratus, quĩnam fieret, ut ab ijs quæ ante summopere iuuissent, nunc grauius læderetur, ad me accessit causam rei sciscitaturus. Itaque homines rei medicæ imperitos in his falli minime est absurdum. Verum medicis uiris speculationes pleraq; mire utiles, indistinctas & indeterminatas relinquẽtib; , quis est hominum qui ignoscendũ putet? Etenim non simpliciter saxatiles pisces permultis quidem faciles esse concoctu, à nõnullis tamen bubulam facilius confici dicendum est: sed utrosq; præcise discernere oportet. Sic utiq; & de melle non semel & absolute statuendum. Sed cui etati, naturæ, tempori, regioni, uitæq; rationi utile aut noxiũ sit, addendum est, ueluti quod calidis & siccis perquam repugnat: frigidis uero & humidis maiorem in modum cõducit, siue ea temperies sit ab ætate, siue natura, siue regione, siue anni tempore, seu uitæ conditione. Itaque ad præsentem speculationem summe uidetur necessarium, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerare.

CAMPEGIUS.

Seres, & qui extrema mundi climata inhabitant, tantum ab eorum complexione qui quintum clima incolunt, elongantur, ut complexio quæ uni genti salubris est, plerunq; alteri mortem consciscat. Et ut corporum dispositionibus, sic moribus, legibus, sententijs & ingenijs differunt. His de causis Thebani, Galli, Germani, Hungari robustiores, Athenienses, Aegyptij ingeniosiores habiti sunt. Tantus est corporis influxus in animã, ut Platonici, qui daemones angelos esse uolunt corporeos, putent eos pro corporũ uarietate, rebus uarijs oblectari. Eos qui de cœlesti substantia corpus habent, figuris & cantibus allici. Qui ex igne, fumo & odoribus sacrificio rum. Qui uero ex aere, dicunt sese corporibus insinuare solitos, & humani corporis humorem exugere. Sed de ijs ampliora uidebis libro nostro De uita sana, & libro quarto nostræ Symphonix, & primo Rosæ nostræ gallicæ. Sed quibus in unoquoq; alimentis utendum sit, paucis alibi perstringemus.

c De parente Galeni, in cognoscendo naturam & transmutationē hordei, tritici & lolij, de quibus seminibus alienigenis, quæ in unoquoque genere mixta reperiuntur. HISTORIA IIII

SCRIPTUM est apud Galenum libro De alimentis primo, capite ultimo, in hunc modum: Densum in tritico lolium frequensque inuenitur, ceu in hordeo quoque, sed parcius: festuca uero ægilops dicta, minime in eorum, si quando imbecillum semen terra diutius retentum, infelicem exitum progressum ue habuerit. At meus pater ætate iam inclinata, factus agriculturę studiosior, triticum atque hordeum summotis diligenter omnibus, diueris naturæ seminibus aliquando conseruit, ut certò posset cognoscere, an per illorum degenerationem hæc frugum uitia producantur, an propriam & ipsa naturam sortita sint. Cumque permultum lolij in tritico, in hordeo parum, sed ægilopis plurimū enatum conspiceret, in alijs quoque seminibus idem facere periculum tentauit. Reperit ergo lenti quoque per degenerationem durum rotundumque araccum innasci, & securinum, cibo damnata semina: præterea apparinam, quæ cibo non modo aliena est, sed in herba quoque lentem strangulat, humicque detrahens enecat, sicut eruum eruingina. Sunt igitur sanè perquam perniciofa hæc semina. Quod porro melampyron dicitur, generatur & ipsum ex tritico per degenerationem: sed nequaquam tantæ est prauitatis. Deprehendit insuper alia semina consimiliter mutari. Proinde usus solitus est præcipere, ut noxia omnia, cum ad salubrem usum semina uellent adhibere, prius seligerent, neue illa negligenter, ut mos est publicis pisttoribus. Etenim cum aliquando malignus esset annuus frugum proventus, lolium affatim tritico innascei contigit: quod & agricolæ, & pisttores non satis diligenter expurgabant, factis idoneis in hoc incerniculis, quo scilicet uel hoc pacto rem frumentaria auctiorẽ facerent: nam ea admodum tenuiter prouenerat. Extemplo ergo multi capitis dolore uexari cœperunt: ineunte uero æstate ulcera etiã in uescentiũ cute prodire, aut alia quepiã symptomata, quæ succorũ prauitatem declararent. Quamobrem præceptum illud de repurgandis seminibus, quæ cibo aptamus, minime est contemnendum: quamuis enim noxam, quæ singulis diebus succedit, præ exiguitate non sentimus, haud tamẽ longa dierum serie collectã atque exaggeratã effugiemus impune: quin erumpet tandem aliquando, atque manifeste non sine nostro se magno malo est proditura.

CAMPEGIUS.

Triticum spicis tritum sit, ut scribit Marcus Varro in libris lingue latinæ. De quo hæc Plinius: Itaque sapientes agricolæ triticum tantum cibarijs serunt. Et alibi: Tritici semine nullum auidius est, nec quod plus alimenti trahat: tritico nihil fertilius est, hoc enim natura ei tribuit, quoniam eo hominem maxime alit: nam ex uno modio si sit aptum solum, ut in Byzantio Aphricę campo, centum quinquageni modij reddunt. Misit ex eo loco Augusto procurator eius, ex uno grano, mirum dictu, difficile creditu, quadringenta paucis minus germina. Misit & Neroni similiter, trecentenas & quadringenta stipulas ex uno grano. Calefcunt enim in granarijs frumenta, & papilio nes generant: hi uero tineas, illa rodentes. Ita feruens triticum podagris remedio est. Plinius Sexti Pompeij prætorij uiri patris referens exemplum, qui Hispaniæ ceterioris princeps, cum horreis præsideret, correptus dolore podagrico, misit sese in triticum super genua, leuatusque siccatis pedibus, mirabili modo hoc postea remedio usus est. Vis præterea tanta est feruescentis tritici in horreis, ut cados plenos exiccare dicatur. Hordeum in cibis antiquissimum fuit: polentam Græci ex eo cõficebant. Panem uero ex hordeo maioribus usitatum, uita damnauit, datumque est teste Plinio quadrupedibus, Pisanæ inde usus laudatissimus. Martialis;

Mulio

Mulio quod non det taciturnis accipe mulis.

Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

Hordeum inter primas fruges demetitur. In Chalcia Rhodiorū insula locus quidā est instantum fertilis, ut suo tempore satum demetant hordeum, sublatumq; protinus serant. Inter frumenta æstiuā est & sisama numeranda, ex Indis ueniens. Est & auena, quæ ad cibaria iumentorum seritur. Est Git quoque nigella & lolium pessimum, uertiginē & uomitū inducens. Nec mirandū est de eo, quod narrat Galen. de lolio, ex frumēto genito & hordeo. Nam in Allobrogū, Santum, Auernorūq; agro pertinax siligo: in cæteris ibi partibus biennio in triticū degenerat. Remedium est, ut grauissima quæq; grana eius serantur.

Quī fiat ut quibusdam aluus ab astringentiū mālorum aut pirorū esu laxetur, si post ceteros cibos sumantur: sin antē, uomitum faciant.

Deq; Scammonij malitia. HISTORIA V

SCRIPTVM est apud Galenum libro secundo De alimentis, cap. xxi. sic: Audiui quosdam, qui sibi aluum ab astringentibus cibis molliri dicerent: opere precium facturū uideor, si hoc loco semel quæ mihi cum ratione, tum experientia crebrò hac de re comperta sunt, fuisse pleneq; explicauero. Principio igitur cum quidā ex nostra ciuitate orator, ab austeris piris mālisq; uentrem laxari sibi prædicaret, re mecum diligenter perpensa, perq; experientia examen prius comprobata, in alijs quoque maiore cum fiducia eius periculum facere non dubitauī. Itaque uirum orauī, ut mihi uel uno die conuiuia esset, quò uidelicet ipse intueri possem, & quo tempore, & quo modo constringentibus illis uteretur. Ac in primis continuò illum id sum precatus, ut ne quid ex consueta uictus ratione immutaret. Hic ergo à balneo aqua haud ita multa præbibita, mox scœnū græcum, ac radiculam, aliq; id genus quæ pleriq; solent alijs nondum gustatis sumere, similiter prælibans, dulcisq; uini modicum super his bibens, maluas deinde ex oleo & garo uiniq; momento comedit. Post hæc & de pisce non nihil, & suilla carne, ac aue. Ac denique cum secūdo bibisset, paulum quid intermittens, austeris piris prandium inclusit. Tandem uero ad ambulationem prodimus: nec longe post aluus illi egregie soluta est. Quæ ubi conspexissem, egi cum amico, ut postridie mihi conuiuia denuo esse ne grauaretur, utq; penes me omne uictus arbitriū esse permetteret. Quo non agre impetrato, mox à balneo primæ mensæ pira induxi, cæteraq; deinceps ordine quo erat assuetus. Quibus ita peractis non modò non abunde, sed ne mediocriter quidē defecit. Ipsi igitur obstupescendo, rei q; causam ex me scire gestienti, quæ nunc sequuntur, exposui. Cum ea, inquam, gari ac aliorū simul cum eo sumptorum sit natura, ut aluum subducant, huic iam ita ab illis præparata, adstringentia postremo iniecta, subductionis causa fiunt, maxime ijs qui stomacho sunt imbecilli. Nam hæc ipsa uentrem roborantia, concitantiaq; deorsum trudent in eo contenta. Hæc autem ut ita habere credas, facilius adduceris, si cras inchoato ab adstringentibus prandio, proxime illis carnes, ultimo ex oleo garoq; fercula sumpseris. Minime gentium, inquit ille: nam si postremas cum oleo & garo maluas essem, repente euomerem. Ac u, inquam ego, rem tetigisti. Etenim hæc tum uentrem subuertunt, tum eius potissimum os, quod nunc ab omnibus trita uoce stomachus appellatur. Contrā adstringentia ipsum firmant, atque corroborāt. Ideoq; si uentriculum alius quispiam humor percellat, ac labefaciet, ut solet nonnullis flaua bilis copiosius acerrima: aliquo adstringente degustato, qui ita affectus fuerit, illico infestantem humorem deorsum expellet. Sub hæc iuuenem quendam illi cōmonstrauī, qui paucis ante diebus purgationis gratia deuorato scammonia succo, quinque post sumptionē

Exemplum de
scammonia.

C horis nihil dum potuerat excernere, sed stomacho angipremi se, et uentris distentione pōdereq; torqueri dixerat: ac idcirco pallidus, anxius, inopsq; animi, symptomatica quibus obsidebat, mihi indicare erat coactus. Proinde qua illum ratione liberauerim, ex illo ipso, inquit, malim audias. Ac quū dicto corā illi iuuenē sistedē, quae sibi euenissent relaturū: nempe ut postquam ego iussissem, aut māli, aut punici, aut piri frustulū mādere, ipse horū aliquo transglutito subito à molestijs omnibus suis set perfanatus, uentre coaceruatim & in uniuersum multa uariaq; extrudēte. Quo circa tibi quoq; rhetori, aiebam, cum adstringentibus cibo finem imponis, quoniam & stomachū, & uentrem totum nactus es imbecillem, idem scito usuuenire. At ille, nihil, inquit, uerius dixisti: quippe talis prorsus natura mihi est stomachus, facile à quibuslibet euertitur, atq; ego à cibo austerum quid assumere tum praecipue soleo, cum illum uehementer supinū, & nausae iam ferē proximum per sentisco. Hic itaque qui mihi cū rhetore sermo intercessit, satis docere te poterit, ijs qui infirmo sunt stomacho, si adstringentium quippiam supermandant, aluum laxari.

CAMPEGIUS.

Pira uirtutis stipticæ sunt, & fungis concocta malitiā adimunt. Pira autem & fructus omnes prohibeantur omnibus, praeterquam exercitatis labore, & cholera rubra abundantibus: atq; ne tum quidē nisi in aestate ante epulas comederint. Aptissimi namq; reddunt homines ad febrium ardores, stomachum prius calore priuantes, ut est apud Auicennam. Frigida sunt pira in primo gradu, arida in secundo. Cohibent uentrem ante cibum sumpta, praesertim acerbescētia. Iugiter & saturatim assumpta colicas efficiunt affectiones: calidis cōgruunt uentribus. Quae in ipsis continentur semina, sua quadam proprietate pulmonis utilia sunt languoribus: at renes offendunt: post cibum utilia sunt stomacho, sitim extinguunt. Poma. Foetus arborū māla & poma dicuntur, quae tenui cortice ut mandi etiā possint, obducta esui sunt: licet duriore interea sint tantum granata. Nam cōpluria uidemus genera, apiana, rubiginosa, deciana, septiana rotunda, petisia paruula, sed odoris eximij. Rosea omnibus nota, & paradisea, quod in omnibus paradisis, id est hortis inferi debeant, si non primas, saltem secundas partes inter māla sibi uendicantia, & odoris & saporis suauitate. Seruantur per hyemem loco frigido & sicco contabulato. Colligenda post aequinoctiū autumnale, neq; ante xvi. lunam, neq; ante primam horam, & caducis à cæteris manu lectis seiugatis, sunt reponēda. Pfellus inquit, poma quae acerbescunt, frigidum habent & terrestrē succum, nempe crassum: Quae autem acida, frigiditū & tenuium partium mediū sunt temperamenti. Dulciora, calidiora iudicantur. Quae acida, apparent frigida quidem, & mediæ cōplexionis. Dulcia, ad caliditatem declinantia qualitatem. Scammonium uero medicinas omnes exacuit, quod & stomacho inimicū perhibetur. Et Democriti autoritate solutiū est antonomastice, & est calidē complexionis in gradu tertio, & aridā. Id ipsum soluit bilem flauam, & dari potest ex eo à septem granis usque ad quartā partem drachmæ unius, uel ut alij, à quinq; granis usq; ad duodecim.

De similitudine carnis suillae ad humanam. HISTORIA VI

MEMORIAE dedit Galenus libro De alimentis tertio, capite primo, porcinam carnem similitudinem cum humana habere in hunc modum: Quaedam humanis carnibus quasi porcinis uescentes, nullam eius neq; ex gustu, neq; olfactu suspicionem habuerūt. Nam hoc sanē perditissimi hospites, ac alij quidam patrauisse aliquando sunt deprehensi. Merito ergo porcellorum alimentum tanto magis eo quod grandes praebent sues, excrementis abundabit, quanto illi ijs sunt humidiores.

Porcina caro boni succi, & annicula cōcoctu facilis, humano corpori consimilis. Ferūt nanq; quosdā necessitate urgente humana carne pastos, narraſſe porcinae uideri perſimilem. Est autem plus omnibus edulijſ nutriens. Nam niſi admodū temperata fuerit porcina caro, cibum improbum faceret (paſcitur nanq; quibusuis foediſſimis) neq; in optimā foediſſimū cibū cōmutaret carnem: quemadmodū humana corpora ſi fuerint tēperata, ab improborū humorū cibis nō offendūtur, ac licet poſt oblangueſcant, tranſmutant tamē poſtea in boni humoris naturā homines. *Aper:* dicit qd in aſperis locis, ſenticetis, & montibus in tonſis uerſe, ut refert Marcus Varro in libris linguæ latinæ. Plurimi eſt nutrimenti, & facilis digeſtionis, melior quām domesticus, quia leuioris ſubſtantia, ut eſt apud Auicennā. In portentis numerantur tres apri: Erymātheus, quē ſuſtulit Hercules: aper in Olympo Myſiæ, in cuius uena tione cecidit filius Croeſi uulneratus ab Adraſto, de quo Herodotus: & aper Calydonius, quem Altheæ & Oenei filius Meleager interfecit. *Tres apri in portentis.*

De aquis admiratione dignis,

HISTORIA VII

IBRO De bonitate aquæ, de mirabilibus aquæ in hunc modum narrat Galenus: Quæcunq; quidem aquæ æſtate ſunt frigida, hyeme uero calidæ, optimæ eſſe uident. Quæ uero cōſimili ter habent cū in caliditate tum frigiditate ſingulis temporibus, peſſimæ. Mirabile autē eſt quod in quibusdam hyeme quidem diſparet aqua, æſtate autem abundat, quamuis cōtrarium deberet eſſe. Sed & huiuſmodi cauſa eſt caliditas, quæ ſimul ducit ſecum profundas aquas: hi nanque ſentiunt calorem quicunq; profundi ſunt fontes, & non recipiunt multum ab extrinſecis pluuijs. Inuenies in hyeme quidem & uehementiſſimis frigiditatibus pauciſſimos, æſtate autem plurimos. Quocirca & qui in Delo eſt lacus hæc patitur, propter eaſdem cauſas: & putei multi in Pytho. Vna itaq; bonarum & malarū aquarū eſt cognitio, ſi in hyeme quidē eſt calida, æſtate uero frigida. Secunda uero, ſi pura eſt, & facilis ponderis: quæ enim in pondere eſt leuis, nō eſt permixta terræ. Conſiderare autē oportet, ut ſi citō caleſcit & in frigidatur: melior eſt enim iſta alijs, & qualiter ad digeſtionē habet, & qualiter ad ſeceſſionē. Quæ enim citō digeruntur, ſunt meliores, & quæ ſecedunt ſecundum ueſicam. Mala enim eſt quæ per inteſtina, aquarum ſeceſſio. Differunt autem aquæ ſecundum colorem & regionem, & oportet de hiſ ab hominibus locorum interrogare. Eſt enim aqua in Leontinis, quam ſiquis bibit, moritur. Talis autē alia eſt in Ereō Arcadię, quam uocant aquam Styge. Talis etiam alia eſt in Thracia. Et lacus qui in Sabromatibus, ſuper quem neque auis uolare poteſt: & alius ſecundum Medos, ſuper quem & regio ſtat, nigra, quæ approximata igni accenditur: & hoc phar maco aiunt Medeam corripuiſſe filiam Anaſteontis. Eſt etiam & circa Suſam aqua, quam ſi quis biberit amittit dentes. Subaris uero fluuius uiros ingeneratiuos facit. Is autē qui in Aegypto, depilat capita bibentium.

CAMPEGIVS.

Fons dictus eſt, quod inde aqua funditur e terra, quæ fontana appellatur. Cæteris ſalubrior eſt, & maxime terræ liberæ, ut Auicenna teſtatur. Et cum nullus faſpor odor ue aquarum ad cibos eſſe debeat, unus tamen in toto traditur orbe fons aquæ iucundæ olentis in Meſopotamia Cabura, quoniam, ut ſerunt fabulæ, eius aqua Iuno eſt perfuſa. Fons erat Aethiopiæ, quo loti, perinde ac oliuo delibuti,

C uiolā redolebant, & eius aqua nihil innatare poterat, sed omnia pessum ibant in profundū, ut tradit Herodotus. In Germania trans Rhenū mariū tractu fons erat aquae dulcis solus, qua epota inter biennium dentes deciderent, Plinius autor est. Fons erat Thebis, Cissusa nomine, in quo Bacchum nutrices cum fuisset in lucem aeditus abluisse dicuntur in fabulis. Nam color uini splendebat, aspectu translucidus, potuq; mellitissimus, ut Plutarchus in Lyfandro. Fons uti uino mixtus fuit Paphlagoniae, ex quo potantes ebrij fiebant. Apud Nasamonas fons erat per diem frigidus, noctu calidus, de quo meminerunt Italicus, Pomponius mela, & Lucretius rerum naturae ultimo. Est apud Hammonis fanum fons, quem luce diurna frigidum, at calidū nocturno tempore ferunt. Solinus Aganippen fontem Bœotiae dixit à Cadmo fuisse mōstratum, cuius aqua facundiam pareret. E Clytorio Arcadie qui biberint fiunt abstemiij, id est uini olores, & inuiniij, ut recitat Vitruuius, Vibius Sequester, & Ouidius metamorphoseos ultimo, his uersibus:

Clytorio quicunq; sitim de fonte leuauit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius undis.

Est & alius apud Delphinates, prope Gratianopolim & urbem Diensem, qui extinguit facem accendit, & quotidie ardet, quem incolae ardentem fontem appellant. Est & apud Forenses in urbicula, qui sanctus Baldomerus dicitur, alius fons, admiratione omnium dignissimus: Nam quod aquam in primis decet, cum argento electroque purissimo de claritate contendit, cum uino robore fortitudinēq; peracri, unde fons fortis appellatur ab incolis, decernat: & largiffua abundantiq; icaturigine cedit profectō nemini. Verum ut iam ex infinitis eius uirtutibus aliquot enumerem: Ab ima fontis profunditate ad aquae superficiem, assidue atq; incessanter exoritur bullulae, quae uix enatē subito franguntur. Aqua haec fermenti uicem tenere cernitur, eiusq; uim habere, si ea pinsitur panis. Quid, quod cum bibitur, uinum apparet gustui q̄ optimum: ebibita uero sui, id est aquae saporē relinquit. Mirum profectō hoc est: uerum illud longe multoq; mirabilius, quod non equidem auditu tantū sed experimento quoque habeo cognitum. Huius haustu bis febre leuatus sum, tertiana primum, dein continua: idcirco quod antea cum audirem, uix credere poteram: cum expertus fuissē, perfecta sciui; permultaq; alia ut crederem mihi persuasit, quae de fluuijs fontibusq; ac lacubus ab optimis scriptoribus scripta leguntur. Complures alios fontes, laude nequaquam indignos, cernere posses in episcopatu Lugdunensi, inter quos percelebris ille sancti Symphoriani, Castrī fons primum sibi locū facile uendicat: hic peculiari proprioq; uocabulo Gouardus uocatur, haud longe ab memorata urbe distans. Huic tam affluens tamq; abundans est scaurigo, ut caeteris huius loci omnibus siccitate deficientibus, puteisq; aqua exhaustis, solus cunctis satisfaciat habitatoribus. Aqua haec potui usque adeo suauis grataq; est & amabilis, ut in aestate maxima, uinum ei iudicares postponendum. Homines haud dubie plusquam uitrea crystallinae sua claritudine ad sui haustum excitat, & prope compellit. Felix certe patria, quae tam praclaro fonte ditata est.

De natura fungorum & horaeis fructibus. HISTORIA VIII

Galenī pater.

L ECTOREM admonemus, ut diligenter haec Galeni uerba excutiat, quae in libro De euchymia & cacochymia in hunc modum subiecta sunt: Vidi deniq; quosdā, propter fungorū esum mori: quosdā autē propter conij, uel ferularū: paucos uero ex eis uix saluari. Sicut em̄ familiares naturae naturis sunt, ita & aliae aduersariae & corruptiuae. Nutriti igit̄ nos à familiaribus, perire autē à cōtrarijs accidit. Ego quidē patrem habui in geometria, & astrologia, ad summū puenientē: ab omnibus uero qui cognouerūt eum, in iustitia et honestate

A honestate admirabilem, sicut nullus fuit philosophorū. Hic igitur mihi quidem ab infantia uiuendi rationem præscribens, me absq̃ ægritudine custodiuit. Postquā autem puber factus sum, pater meus abiit in agrum, existens amator agriculturæ: ego autem adhærebā studio ultra omnes cōdiscipulos, non die solum, sed etiam noctū. Repletus autē cum coætaneis in omni tempore, omnibus horarijs fructibus, egrotavi in autumnō ægritudine acuta, ut indigerem phlebotomia. Veniens uero ad ciuitatem pater increpauit me, & pristinae meminit diætæ, qua ab ipso diætabar: iussitq̃ de reliquo seruare eam, abscedendo à coætaneorū intemperantia; & secundum eum qui deinceps annum curam habuit obseruare diætā meam, ut moderate tangerem fructus horæos. Erat autem annus tunc ætatis meæ decimus nonus, absque ægritudine. Igitur in ipso permanens, deinde post ipsum annū, patre meo mortuo, simul cum coætaneis diætatus in copiosis oporis, egrotavi ægritudine simili priori, ut & phlebotomia indigerem. Ab eo uero tempore, quandoq̃ quidem consequenter quolibet anno, quandoq̃ autem deficiens anno uno, ægrotabam usq̃ ad xxviii. annum. In hoc uero anno periclitans apostema habere in ea parte, qua hepar diaphragmati cōtiguatur, à superfluis horæis fructibus abstinere decetero decreui, præterq̃ à maturis certitudinaliter ficibus & uuis: neq̃ de his immoderate, ut ante, sed moderate offerens. Habui autem alium quendam seniosem me, per duos annos, eandem mentem mecum habentem. De exercitijs igitur curam habentes, ut nunquā indigestionē pateremur, absque ægritudine permansimus usque nunc annis multis. Et aliorum uero amicorū quicumque uacant circa exercitia, & ordinatiuam diætā tam omnem, omnes uideo semper sanos. Hos quidem ab annis uiginti quinq̃, uel quindecim, hos autē à paucioribus, ex quo persuasi fuerunt abstinere ab oporis, & alijs mali succi cibarijs, quæ præstat pertransire in hac descriptione. Eis igitur qui possunt exercitari ante cibos, neque certitudinali diætā opus est. Eis autem qui propter circumsistantias rerum prohibent, non solum certitudinali diætā opus est, sed etiā pharacorum sanatiuorum est opus.

CAMPEGIVS.

Fungi, & frigidi sunt, & pituitosi, & mali succi. Ex his boleti innocentiores sunt, & manifeste qualitatē expertes, si recte coquantur. Deinde aminantia ab ijs secundum locū obtinent. Ab alijs uero fungis abstinere oportet, quippe cū multi ex ipsis letiferi sint: ac ipsi quoq̃ boleti, nisi percocti edant, præfens periculū (ut Paulo Aegineta placet) se penumero minant. Fungus igitur frigidū & humidum edulium, inde letalis est potestatis: ex quibus, ut Galenus scribit, sunt qui occidant: tamen si inquit apud Horatium ille Epicureus: Pratenibus optima fungis, Natura est, alijs male creditur. Horæi fructus apud Galenum sunt, quos temporarios non striuocant, ut cucurbita, pepon, melopepon, cucumis, atq̃ in summa omnes autumnales fructus, refrigerant & humectant, & sunt exigui alimenti, & mali succi. Temporarij fructus potius ad gulam pertinent, quā ad cibum. Sed præceptum Epicæti, in Enchiridio, ut optimum custodiendum est. Quod, inquit, ad corpus attinet, ad purum usq̃ usum sume, uel ut cibum, potum, uestem, domum: Quod autem ad gulam, aut delicias pertinet, penitus circumscribe. Sunt autem temporarij fructus, secundæ mensæ fructus, qui sub bellarijs cibis cōtinentur. Bellaria significat secundæ mensæ omne genus cibi. Nam quæ tragemata Græci aut pemmata, ea ueteres non stri bellaria appellauerunt, ut refert Aulus Gellus. Vnde Macrobius in Satur. Adhuc dicente Furio, secundæ mensæ illata bellaria, nouo sermoni principiū dederūt. Cur autem edenda sint tragemata, & secundarū mensarū cōsuetudo fuerit introducta, quærens Aristoteles in Problematib. ut satis, inquit, bibamus: nō enim sitis gratia solū, quæ per mensam primam nos teneat bibendū, sed etiam post haussisse aliquid iuuat.

Horæi fructus

C De cura podagrae, & aliorum morborum: quae fit per medicamenti euacuationem, uel sanguinis detractionem. HISTORIA IX

LECTOREM admonemus, ut diligenter haec Galeni uerba excutiat, quae in libro De phlebotomia in hunc modum subiecta sunt: Qui imbecilles oculos habent, uel nominatis scotomaticis passionibus facile corripuntur, & ipsi secundum principium Veris indigent euacuatione: praecogitantibus nobis, quale sit quod aceruatum in eis fuerit. Nam nonnulli quidem melancholicum humorem aceruant amplius alijs: quidam autem cholericum, quidam phlegmaticum, quidam uero pariter omnes: in quibus sanguis abundare dicitur. Hos igitur uniuersos euacuabis, quemadmodum & podagricos & arthriticos in principio Veris. Sed uel medicamenti euacuando, uel sanguinem detrahendo. Ego denique multos, annis iam tribus uel quatuor molestatos per interualla doloribus pedum, sanauit: uel purgans humorem abundantem in principio Veris, uel sanguinem auferens. Manifestum est autem, quoniam moderati quidam, tales secundum totam sunt dietam: quia intemperatos uini potatores & gulosos, nulla arte, neque medicaminibus, purgando, neque uenae sectione, iuuabis: Aceruant enim cito multitudinem crudorum humorum intemperate dietati. Hos quidem neque satagere, neque euacuare oportet. Qui cumque autem obediens sunt, iuuabis ipsos magis secundum principium Veris praecauens quidem primum, deinde autem ad exercitationem & dietam sanatiuam adducens. Quae uero in his dixi, haec tibi & de omnibus dicta esse puta aptis capis passionibus, ut puta epilepticis, apoplecticis, scotomaticis, haemorrhoidicis uel melancholicis.

CAMPEGIUS.

D Constat quod de his hoc a Galeno loco agitur, qui bene ualeant quidem, sed quibus sit egrotandum nisi uacuent. Tales enim prius uacuandi sunt ineunte Vere, uel solutione uenae, si fatietatis morbus affligat: uel purgatione, si labes succorum fatiget. Ad hunc modum multos obseruamus sospites, qui pridem quotquot annis in morbum inciderant, Quinetiam podagram, et item articulare morbum adhuc nascentem obrepentemque, nondum topico lapide facto in artubus, uel nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Itidem sanguinis creationem, lapsam epilepticum, atram bilem, attonitum, & alios affectus longos istiusmodi, praeterlata cura ratione saepe numero sedauimus. Itaque solutio uenae promiscuum indiscretumque remedium morborum est, qui ex repletionem affligunt. Purgatio uero si consideretur in uniuersum, singulare & solitarium praesidium intelligitur: Si speciatim spectetur, multifariam distracta varijs morborum generibus, subuenit: pituita infestante, & item flaua bile, aut atris fellis succo, aut excremento dilutiore. Exempli gratia: Vir nobilis Castellan nomine, Aquitanus, articulari uexabatur morbo, singulis annis posthabita purgatione. Vidisses mirum hercle quonam modo uel ipse primariam prehendentis affectionis genituram confestim internosceret, meque arcessens uindictabatur articulari morbo, statim uacuatione flaua bili succi confecta. Talis enim purgatio bifariam proficit, tum quia uacuant excrementa, tum quia materia acrior excernitur. Purgabam igitur ipsum, non Vere tantum, sed etiam Autumno: & sicuti dixi, si ex contentione aliquando purgationem praetermisisset, statim affectionis accidentia sentiebat. Quidam alius apud Lugdunum, nomine Barondean, tempore astiuo semper febris acutis corripiebatur. Sed multis iam annis non febricitauit, quoniam nam per uenae sectionem circa principium aut medium Veris anticipauit, cui singulis annis singulae purgationes abunde medebantur: sed his derelictui habitis, continuo innotescens affectu. Morbi itaque huiusmodi, cruoris exigunt purgationem. Comitialis autem, & apoplexia, & anhelatio, pituitosi, & articulares, si cum multa

A multa fuerint caliditate, amaram bilem uolunt euacuari. Si uero frigidis tumoribus, pituitam. Sed quia apud nos uenæ sectio, à pharmacia longius distare non debet, ab illa ad uenæ sectionem (si quæ à diuo Hieronymo, de podagræ morbo narratur, posuerimus) transeamus. Legimus, inquit, quosdam morbos articularum & podagræ humoribus laborantes, proscriptioe bonorum, ad simplicem mensam, & ad pauperes cibos redactos, conualuisse. Caruerunt enim solitudine dispensandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangunt & animâ. Irridet Horatius appetitum ciborū, qui cōsumpti relinquunt pœnitentiam. Sed etiam ex uilissimis cibis uitanda satietas. Nihil enim ita obruit animum, ut plenus uenter & æstuans, & huc illuc sese uertens, & in ructus & crepitus uentorum efflatione respirans. Orpheus quoque in carmine suo, esum carniū penitus detestatur.

De curatione & auxilio per sanguinis missionē. HISTORIA X

IVS DEM Galeni uerba sunt ex libro De phlebotomia, capite iij. secundæ summæ, secundæ doctrinæ: Ego autem uidi quādoq; rogatus ab aliquo habitante in Casali Romanorū ciuitate, uiri diuitis quendam procurantium eius res, periclitantem cæcari. Hic enim dicebat se dolere ualde, & hæc pati ferè diebus xx. Erat autē qui domum diuitis prouidebat medicus Erasistratius, imperans abstinere à phlebotomia semper. Videns igitur ego patientē uenem, existentē multi sanguinis, hulceratos quidem adhuc oculos habentē, phlegmonem autem maximā, & rheuma & pilositatem in uersam in utriusq; palpebris: in altero uero & asperitates iam aliquas, à quibus tenebris inductis adhuc magis dolebat, & exacerbabatur phlegmone & rheumate. Et sciens omnem quam faciebat curationis educationem medicus, me quidem dixi, non posse ad Casale ire. Indigere uero hominem usque ad tres dies ad minus, non ex longis interuallis à me uideri: Da igitur ipsum dixi, si uis, his tribus diebus mihi. Et utiq; ait: Precor & hæc, & gratiam extimabo: & iam ad domum tuam mittam hominem. Venit igitur hora quasi quinta, ablataq; sunt ei prima ablatione sanguinis libræ tres, deinde alia una hora nona: in quibus confortatus, manē subunctus est secundum posteriorē uno mollium collyrio, admixto ipsi eo quod ex uino constat, quemadmodū affueuimus in tali bus agere, per submissionem extremitatis graphij, sub palpebris subunctione facta. Actum autem est hoc manē in aurora, deinde quarta, deinde hora nona: in quibus subunctionibus lotus est circa occasum solis. Postera die reuersis palpebris subunctus est bis, superadmixto molli collyrio, multo pluri quàm quod per uinū, & dein ad uesperam lotus est. Postridie uero manē obuians diuiti, in eo loco ubi ex uehiculis descendere sunt affueti, salutauit illum oculis apertis, phlegmoneq; ac fluxione planè liberis, qui ante duos dies, ne aperire quidem palpebras, præ fluxione & dolore poterat. Visa igitur est res incantationi alicui facta esse similis, adeo ut ipse clamaret, admirans uelocitatem curationis, omnesq; qui cum eo similiter uocarent: non nobis magnum quid facientibus, sed ex ea quæ apud familiarem medicum eius comparatione maxima mala agentem, propter phlebotomiæ metum. Ceterum indigebat quidem qui laborabat, mundari his, quæ ex palpebris pilositatum sorditibus & asperitatibus. Impossibile autem erat fieri hoc absq; pharmaco mordicante, atq; ferè illud neutiq; potuisset, nisi prius expurgatus foret. Dicitum est enim iam & demonstratum pluries à nobis, quod omnia acria pharmaca, admota particulis aliquibus, si quidem non euacuatum fuerit totum corpus, & certe superfluum attrahunt fluxionem, & phlegmonem operantur. Tunc autem diues interrogabat, quæ incantatio curationis facta est? Et omnia audiens quæ facta fuerunt, de cætero Erasistratium illum medicum, αἰμοφόρον, id est sanguitrepidulum nominabat.

Ea uero per quam syncerus multusque sanguis excernitur, uniuersum corpus ple-
runque euacuat, haud secus quam haemorrhoides, aut muliebre profluuium. Atque haec
Galenii doctrina, non paruum habet in oculorum curatione momentum. Sunt tamen
nonnulli in sanguine mittendo audaciores, quos medici sapientes admodum detestantur:
Nam sanguis est atrae bilis temperamentum, spiritus fomes, uitae thesaurus. Siquidem
antiqui primam ultimamque aetatem sustinere non posse hoc auxilij genus, iudicabant:
persuaseruntque sibi, mulierem grauidam, quae ita curata esset, abortum esse facturam.
Postea uero uisus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiones & obserua-
tiones adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim, ut Cel-
sus ait, non quae aetas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quae uires sint. Ergo
si iuuenis imbecillus est, aut si mulier quae grauida non est, parum ualet, male sanguis
emittitur. Et firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier ualens, tuto curantur.
Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis eta-
tibus subest, mulierisque praegnantis post curationem quoque uiribus opus est, non tantum
ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Interest enim inter ualens corpus & obe-
sum, inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro
abundat. Facilius itaque illi detractionem eiusmodi sustinent: celeriusque ea, si nimium est
pinguis, affligitur: ideoque uis corporis melius ex uenis, quam ex ipsa specie aestimatur.

De medicina sanguinis eductiua. HISTORIA XI

MEMORIAE dedit Galenus, libro De uirtute pharmacorum, capite iij.
quae sit medicina eductiua sanguinis, in hunc modum: Illud quidem so-
lum certum est mihi dicere, quod factum fuit in Bithynia Thraciae, adhuc
nobis existentibus pueris. Inuenit quidam homo talem herbam, ut qui
D attrectaret ipsam, emitteret sanguinem, & sic periret. Multis igitur morientibus simi-
li modo, inquisitione diligentiori facta, inuentus est medicator, & ad praesidem gen-
tis duxerunt ipsum. Opus autem illius fuit, non solum ipsum hominem perimere, sed
& si quis alius aut docuisset ipsum, aut didicisset ab ipso. Didicisse quidem a nullo in-
quit herbam, sed cum aliquando porcellum ad quoddam suburbium deferret, appli-
cato uentre reposuisse penes herbam ipsum, & cum post remouisset, uidissetque liquo-
res sanguineos ex toto iecore ad herbam defluentes, hinc coniecturatus uerisimile esse,
quod herba attraheret sanguinem: dedit alicui superuenientium hominum experientiae
gratia: ut autem quae sperauerat inuenit, ad malum usus est reliquo. Dixit autem quod
nunquam ostendisset alicui hominum alteri herbam. Haec dixit medicus ille ad plurimum
tortus. Praeses autem gentis, quoniam secundum narrationem quam fecerat de herba,
ualde multa nasci inquit ubique, ligatum oculos iussit ipsum adduci moriturum, ne alicui
intermedio ostenderet. Itaque optime multa quidem uerisimile est inueniri medica-
mina, talem habentia uirtute, ut mox a principio attrahant sanguinem: sed taceri ra-
tionabile ipsa, sicut alia uenenosa, ab omnibus habentibus intellectum.

CAMPEGIVS.

Pharmacum quum corpus intrarit, primo id quod omnium maxime sibi secundum
naturam cognatum atque simile est, agit, inde reliqua trahit & purgat. Quemadmo-
dum stipes & semina terram ingressa, sibi quod ex ipsarum natura est trahunt, uel
acre, uel amarum, uel dulce, uel salsum, uel aliud quid diuersum, in primisque ex eo
plurimum quod sibi naturali propinquitate maxime coniunctum est arripiendo, tum cete-
ra deinceps attrahendo. Talem quoque modum pharmaca seruant. Quae bilem mouent,
primum meracissimam purgant, deinde mistam. Item pituitae pharmaca primum me-
raciorem pituitam cient, post confusam, lugulatis sanguis fluit, primo quidem seruen-
tissimus, atque perquam rubidus, mox magis pituitosus magisque biliosus.

De uirtu-

De uiribus centaurij. HISTORIA XII

NEC illud prætereundum clausis oculis, quod in libro De uirtutibus cen-
 taureæ, ad Papiam scriptum, reperit, hoc modo: Apollonius senex, unus
 uirorū, qui ualde erant approbati Romæ, cuius magister fuit expertus
 medicus, utebatur centaurea in multis aduersitatibus: & miratus sum
 quidē de ipso in circūambulatione: plurimū enim propter hoc circūambulabā cum
 ipso. Cumq; quendā morsum à cane rabido curaret presente me & deridente, & di-
 cente, nūc nō habes uti centaurea: cōuersus ad famulū, ait: da mihi pyxidem: cumq;
 dedisset ei, uidens eum ex pyxide accipientem de pharmaco, primo quidem puta-
 bam & ipsum deridere, erat enim maxime simplex homo. Postquā autem uidi cu-
 ram facere de ipsa, multū miratus fui de succositate: & exinde diligens inquisitor sa-
 ctus sum de ipsa, ut dicta antiquorum percurrerem, & eorū qui secundum nos plu-
 rimos medicorū interrogarem de ipsa, si aliquod nouum haberent dicere: nihilomi-
 nus omnia aggregās, iudicauī scribere tibi de ipsa, ut nihil tibi deficeret eorum quæ
 à nobis cognita sunt. Est autē sermo hic de minori centaurea. Succofatur autem hoc
 modo: Lebes proponitur magnus, sicut quando fit *ε-ημα*, id est coctum, & ponitur
 centaurea minor, tempore quo fiunt opora, & aqua superinfunditur tanta, quanta
 sufficit continere herbam, & tunc supponitur ignis, & coquitur herba sufficienter:
 demum postquam bene cocta fuerit, ut uirtus tota sit emissa in aqua, auferit centau-
 rea, & exprimitur, & mensuratur decoctio, & tertia pars decocti superinfundit ei,
 & coquitur quousq; habeat spissitudinē mellis. Ego autē sicut prædictus senex coxi
 eam in lebe, & auferens, & exprimens incidi eam, & iterum coxi in aqua. Deinde
 exprimens & colans mensuraui, & iunxi uini dulcis decocti optimi tertiā partem,
 & coxi quousq; habuit cōsistentiā, & feci ualde fortiorem huiusmodi cōsectionem.
 Et ille senex laudauit. Fit autē & absq; aqua, huiusmodi herba incisa & expressa. Et
 fit etiā de flore eius succositas, inciso eo & expresso, & cōfert in ophthalmijs. Opor-
 tet uero attendere ne in decoctione induretur: post hoc autem dimitte in frigidari,
 & repone in uase, & obtura diligenter. Est autem huius succositas ut sensibiliter est
 dicere stiptica, & siccatiua, & calefactiua, cum uirtute occulta operans, quam nō est
 possibile exponere uerbo, neq; ad excogitationem uenire, ita est utilis ad multa. Va-
 let ad passionē capitis, quæ ex multa adustione solis fiunt. Quando permiscetur &
 inungitur, ualet ad caneros oculorū, & ad pruritus oculorum, ad passionē item
 aurium, & passionē narium, ad passionē oris & partium eius, ad liuiditates oculorū,
 ad pudēda, ad phlegmōnes ani, & exitū eius, ad unguēs quassatos, ad sudores, ery-
 sipelam, & exflorationē, ad herpetem, ad cōbustionē ignis, ad hulcera cronica,
 ad plagas omnes, ad apostemata incisa, ad feras uenenosas omnes, ad tussēs: purgat
 cholera cum melicrato, & soluit crassos & uiscosos humores in quantitate auellanæ
 cum aqua. Iuuat asthmaticos, cōfert dysentericis, & dysuria: iuuat matricem, mun-
 dificat uterum immūdum in quantitate unius auellanæ cum aqua. Modum autem
 utendi in omnibus, in textu Galeni inuenies.

CAMPEGIVS.

Chiron pater Tethidis & auus Achillis, qui plurima medicinæ adiumenta inue-
 nit, in primis centauriū herbam reperit: maxime peritus fuit eius quam chirurgiam
 uocant, à Chirone (quemadmodum centauriū) denominatam: uel potius à manu
 quæ græce *χσιρ* dicitur. Est & centauriū paruū. Huius radix prorsus inefficax, inoffi-
 ciosaq; est. Rami uero cum folijs efficaces, flores autem ex ipsis utilissimi sunt. Domi-
 natur uero in ipsis amara qualitas, parum quiddam participat acerbatis, & ob hoc
 ualde ad arefaciendum præsentaneum remedium absq; lancinatione.

C De Theophilo, qui in animata uirtute deficiebat. HISTORIA XIII

IBRO tertio De accidenti & morbo, Galenus inquit: Contingit Theophilo medico, ut cū infirmaret, nihil ex uirtutibus animatis amisit: unū tamen patiebatur, nam in angulo domus suæ putabat cantores & tibiacines esse, necnō & organa mouentes: quosdam etiam cogitabat sedere, & quosdam rectos stare: omnes eos tamen die noctuq; à cantu & sibilo nequaquam cessare: unde præcepit eis domum exire. Cum autem sanaret, narrauit quæcunq; uiderat & audierat, necnon & uisitatores, sana tamen mente. Alij uero nihil mali imaginantur, sunt tamen rationis immemores, quia memoratiua uirtus animæ in eis patitur: sicut contingit cuidam homini, qui claudens ostiū domus in qua erat, cœpit uasa quæ domi habebantur, foras per foramina domus ostendere, rogans euntes ut ea proijci iuberent. Vas tamen unumquodq; suo proprio nomine nominabat. Ideoq; monstrabatur memoriā eius nō esse corruptā, eo quod recte singula uasa nominabat: nec imaginatio extitit corrupta: qđ tamen damnū (si eiſcerentur) contingeret, ignorabat, ideoq; erat insanus. In actione uero memoriali quæ in anima eius sistit, quadam orta infirmitate uel curata, fiunt accidentia, quod testatur sermo Thucydidis. Dixit enim in quodā suo libro, quod pluribus hominibus transacta pestilentia, tanta fuit obliuio, qđ parētes & amicos traderent obliuioni, & etiā seipſos.

CAMPEGIUS.

Paulus Aegineta inter medicos autor egregius, omnes qualitates in aëre noxiās inueniri posse affirmat, quibus humana habitudo in hunc morbum prolabi potest. Inuenti enim sunt etate nostra in Gallia, qui extrema senectute rapti sunt, qui prius iuuenēs in maximis pestilentijs tuti fuere. Variæ enim causæ sunt, ex quibus uarij effectus proueniunt.

D De perforatione corneæ in quodam puero. HISTORIA XIII

D
Cap. 1

ALENVS quarto De accidenti & morbo inquit: Equidem uidi incredibile quidpiam, & quod antea nunquam uidere consueueram. Puer cum iuxta pupillam stilo pungeretur, effluente protinus aquoso humore imminuta est pupilla, ac ceratoides tunica corrugata uidebatur: qui mox curatus uisum recuperauit, instaurato scilicet paulatim humore, qui antea effluerat. Sed huiusmodi euentus raro cōtingit, quippe huiusmodi uulnera magna ex parte cæcitatem inducunt.

De his qui ex siti multifariam cōciliata defuncti sunt. HISTORIA XV

IBRO eodem, capite septimo, apud Galenum sic scriptū est: Præuæ uero potiones, quemadmodū & prauos cibos, appetunt aliqui, pro uitia humoris, qui uincit in ipsis, ratione. Huiusmodi symptoma ijs, qui diutius malo uictu utuntur, euenire consueuit. Sunt qui in exhausta siti cruciantur, de quorum numero mori uidimus, & eum qui uiperam deuorauerat (erat autem fortasse dipsas) & melleores, qui forte fortuna uinum biberant, in quo huiusmodi quædā fera fuerat extincta: & eum qui ex ueteri uino fuerat inebriatus. Item eum qui sitim tolerare decreuerat: deniq; eos, qui in naui deficiente aqua, marinam aquam bibere ausi sunt, quod siti immoderatione q̄ reliqui, cruciarentur: etenim soluta aluo, ac torminibus uehementer cruciati, celerius quam reliqui interierunt. Non ui etiam quendā ardēte febre laborantē, qui in crescente etiam dum morbo, aquam frigidam liberaliter bibens, satiari non potuit, donec moreretur. Itaq; circa uentriculi appetentiam huiusmodi euenire possunt errata.

CAMPEGIUS.

Uehementi siti laborātes, quatuor accidentiū periculum à potione subire solent.
Vnum

A Vnum, & quidem primū uomitio est. Alterū, uelox per aluū excretio, aut fluore, aut intestinorū lenitate. Tertium, quod potus saepenumero diutius quā par est, in uentriculo manet. Quartū diabetem, siue dipsacon, siue urinæ fluorem. Neq; enim ut idoneū ei nomen imponamus, sed ut curationis uiam, tum ex loco affecto, tum ex ipsa dispositione inueniamus, scrutari animus est. Atq; alius interdum affectus occurrit diabete perquam similis, & quidem à multis cibis, qui neq; concoquuntur, neq; per aluum deiciuntur, neq; plenitudinem efficiunt, neque etiam probe alere possunt, sed dissipantur, discutiunturq;.

De illis qui existimant corpus nostrum à nutrimento non posse pati. HISTORIA XVI

SEXTO De accidenti & morbo, cap. primo, Galenus sic scribit: Sunt qui nutrimentum mutare corpus nō posse, quod ab eo nutritur existimant: eo quod hæc natura scilicet nutrimentū, uideatur illis tantūmodo significare rem mutabilem & nō mutantem. Secundum rei ueritatem, hoc nequeunt affirmare. Quid enim dicturi sunt de arbore illa transplantata de Persia in Aegyptum: quæ cum in solo Persarū foret mortifera, in Aegypto absq; nocumen- to reddita est, & quæ de qualitate pessima, mutata est in bonā. Illud idem in nostris cernimus uineis, quia cum de loco ad locum uites transferūtur, fit uini sapor diuersus. Docent quoque georgici de agricultura tractantes, quod arbores & nascentia cum loci mutatione mutantur, adeo ut si illa transplantentur, ut in quartā miliarij partem, quod maxima mutatione, ipsa eadem mutantur.

CAMPEGIVS.

B Persica dicta, quod è Perside in Aegyptū fuerint aduecta. Quemadmodū cydoniam à Cydone oppido Cretæ, & pruna ex Damasco Syriæ. Et cerasus à ciuitate Cerasium Ponti. Duracina Persica præ cæteris in precio sumt: his corpus ligno adhæret, auelliq; nequit, cum in reliquis facile separetur. Complexio regionis non solum in arboribus & plantis, sed etiam in hominibus & animalibus omnibus facit uarietates, ut specie nonnulli differre uideantur: quod de animabus hominū Platonici concedunt. Insequi præterea uidentur & nationes sua uitia ob alimentorū & terre diuersitatē: unde Ligures uani, Latini superciliosi, fortes & natura feroces Galli, Itali graues, Germani fortes, Angli inurbani, iactabundi Hispani, Pœni foedis fragi. Citatur à Paulo apostolo Epimenidis poëta Græci, uulgatus ille de Cretensibus sermo:

Complexio regionum.

Nationum oresm.

Cretenses semper mendaces, malæ bestia, uentres pigri.

Nec Empedocles & Epicurus mali philosophi, nec Anaxagoras & Parmenides, minus quā Plato & Aristoteles perdiscendæ philosophiæ studiū impendisse putandi sunt: sed minus habuisse fauoris à natura & regione, propterea illi sunt ignobiles. Isti inter sapientes heroicis honorantur: licet enim bene mori nostri sit arbitrij, tamen bene nasci & bene educari nostræ non est potestatis.

De Manandro amico Galeni febriente, & de iuvene desipiente. HISTORIA XVII

ALENVS in lib. De causis procatartici sic scribit: Sicut uidem⁹ in theatro, contingit enim mille sedentibus æstuarè quatuor, & horū ipsorum unum aliquem febrere, & nō omnes: Sicut & amicū nostrum Manandrum pridie exire quidē à stadio post agonem, dicentem caput dolere: parum uero post febricitare incipiens. Hunc uisitantes nos secunda die manē, iussimus quidem, ut nosti, fomentare rhodino caput, deinde dormire, & post balneari plurimum, nihil timendo, etsi ad huc uideatur aliquid febris remanere. Alijs uero medicis expectandū uidebatur, & uiden dum cuiusmodi futurus esset paroxysmus

qui per tertium fiebat. Verbis igitur plurimis motis, quorum gratia tibi scribi a nobis potestulasti haec, quia neque illi nos, neque nos illos poteramus permutare, auctoritatem electionis in laborante committentes, omnes recessimus simul. Parum uero post quidam famulus Manandri ueniens ad nos, redire ad domum rogabat domini sui, & nos obediimus. Erat autem Manander ille rector, non sic rudis existens, ut rationes dictas non assequeret, uel non cognosceret plus posse ueriores, uel quod dissonantiam, quae in rationibus experientia est, maximus indicatorum, ignoraret: nec obliuisceretur eorum quae perfecta sunt, quando eum qui in labore febricitauit, iuuenem in balneo lauans sanauit cōfestim, alijs medicis prohibentibus. Alium uero, ut nosti, similiter illi dicens ab aestuatione febrere, sanauit balneis pluribus. At quoniam dubitantibus illis primo, & timentibus, & ignorare cōsistentibus ad quid finiret egritudo iuueni qui despiciebat: Ridens ego, haemorrhagiam patieris parum post ex naso dixi, & totaliter liberaberis ab aegritudine. Illis uero deridentibus, & talia diuinare dicentibus esse impossibile, repente dextra naris effluxit sanguine: & quoniam sudorem praedixi, & prouenit. Sic & per uentrem euacuationem multam, & uomitum, & coma, & multa alia talia de natura aegritudinum & cura. Nosti autem & alium adolescentem tantum non pereuntem ab huiusmodi medicis, qui existens cholericissimus & calidissimus, deinde ambulans cōtense per aestum multum, & regionem profundam & arenosam, uenit ad gymnasiū siccatus. Cum autem esset unctus & fricatus (etenim gymnasticus erat adolescens ille) alius qui similis aetatis est, cōplexus eum, sicut plerumque fit, exacerbauit eum intantum ut obliuisceretur, quoniam postquam esset fricatus unctuose praeciuebat, & luctauit amplius. Cum etiam esset balneatus, & iret domum, tertium ei multo magis incōueniens anterioribus cōtingit: obuians enim quibusdam amicis rixantibus, & iam se percutientibus, conatus fuit eos dirimere: exinde igitur siccatus est totaliter, & horrorem patiens, iam & aduri putans, ad suam iuit domum, et decubuit. Sequenti igitur die ad hos mirabiles medicos incidens, necessario eum, qui ad sequentem diem tertium debet fieri a principio, paroxysmum expectare iusserunt, nobis tamen cōsulentibus quamcittissime balneare eum maxime pinguiissime, & cibare humidissime.

Quartum. Nosti igitur qualiter imminente eo, qui per tertiam, paroxysmo, omnifariam sine pulsu factus est, & infrigidabatur, & moueri, & transferre seipsum non poterat, a siccitate autem simul & imbecillitate, quae secundum uirtutem, neque os mouere poterat ad huc, & neque linguam, neque loqui quantumcunque modicum. Venit autem ex necessitate ad nos famulus, rogans ire & iuare adolescentem festinanter. Postquam autem ipsum marasmatum uidimus, uix sanauimus pluribus deinceps diebus sicut nosti & ipse, qui uidisti haec dum fierent, inopinabileque uisum est omnibus medicis: scriptum enim non esse id ab aliquo anteriorum aiunt, & extimant nostrae temeritatis esse, scilicet ante immissionem paroxysmi, cibare simul, & uinum dare adolescenti.

CAMPEGIUS.

Si quis in acuta febre animo ob ariditatem & imbecillitatem deficit, quemadmodum fecit in adolescente isto Galenus, rescimus, nec largius quidem: in alijs febribus cibus offerendus non est. Nam quod non integro corpori infertur, facile corrumpitur, inter omnia tamen tempora inclinante febre minus damnatur: Instante morbo satius est, quam incipiente: omni tamen tempore defectis subueniendum est.

De quodam medico febriente, & de rigore quartanae. HISTORIA XVIII

IBRO De tremore, iestigatione & spasma, cap. vii. Galenus ita scripsit: Vidi iuuenem medicum, qui inchoante autumno, multum quotidie butyri recentis, & dactylos imperfecte maturos comedebat, & ante ingressum balnei & post. Primo igitur quando exercitabat corpus suum & balneabatur,

A batur, impediēbat eum post exercitiū & balneum fortis horripilatio: propter hoc tē mens febricitationē stimulatus est ad iacendū, & cooperuit se diligenter cum panis, & quieuit sic tota nocte. In crastino uero cum nō febricitaret, rediit ad exercitiū consuetum: cumq; iterato raperet ipsum horripilatio, reuersus est ad iacendū, & seruauit ocīū & quietem usq; ad horam balnei. Cum uero uellet se balneare, arripuit eum horripilatio fortior, & fuit quasi rigor leuis, nec dubitauit se in febrem tūc proculdubio ruere. Reddidit ergo corpus suū quieti plus q̄ antea, & ocio, quā expertus est die noctuq; quod cum debilitate mouebatur, horripilatio accidebat ei. Quando uero fortiter manifeste rigebat, uenit ad me quārēs quid esset facturū. Ego uero recordatus qd simile huic accidit in patria mea, uocata Basia, cōsolatus sum eum, & expulsi timorem ab ipso, & præcepi ei ut uteretur cibus & potibus & medicinis calefacientibus & incidentibus crassos humores, per quæ adiutus est, & quieuit accidens. Nec admisi post hoc proximare, quibus contingit nocumentum, in principio suæ manifestationis medicinā omne genus piperis capientem, & post hoc medicinā factā de fluuiali mentastro, aut assa foetida, aut castoreo, quod est ex ulterioribus medicinis febricitatibus quartana maxime cum intensa frigiditate, & forti frigore. Nō est igitur mirandū de antiquis medicis, quāuis inueniantur in libris suis dicere, quod cum rigor accidit nō ex frigiditate aëris, causatur motus eius à dispositione inuenta per se in corpore, quæ proculdubio rigore causat sine calore. Antiqui enim nec multum utebantur balneo post refectionem, nec multū uocabant ocio & quiete, quare nec occurrebat eis accidēs simile supradicto. Nostri uero temporis homines seruāt ualde supradicta ambo in regimine suo, ppter quod occurrit eis huiusmodi rigor, scilicet quem non sequitur calor, & est accidens ualde extraneū & mirabile, & causatur etiam propter mutabilitatē regiminis, & omnes quibus hoc accidit, inueniuntur habere sub hypocondrijs & latere dextro tactū grauitatis & plenitudinis in hepatis regione. Est autem manifestū quod accidit, quando obturatur uenæ quæ sunt in hepate ab humoribus crassis. Quemadmodū iste cui nocumentum accidit, sentit pondus & plenitudinem, similiter accidit ei qui sentit rigore aliter quā tertianarij & quartanarij sentiant. Et quia patientes quartanā, opinantur quod rigor qui accidit eis in febribus, similis sit rigori qui accidit quandoq; in forti febre: qui nō affliguntur tertiana uel febribus cōtinuis, extimant plures in rigore quod carnes eorū perforentur subtilissimis acubus & acutis. Ego etiam expertus sum in meipso rigorem quartanæ & alium etiam, etenim in biennio quater febricitauit tertiana. Semel autē febre continua cōbustiuā. Vnde potui qualitatem percipere rigoris in his febribus accidentibus. De rigore uero quartanæ pluries dixit mihi, eam patiens, quod quando est fortis, peruenit usque ad ossa, & qui est similis rigori causato ex aëre frigido quādo est forte frigus. Potest etiam addi ad differentiam rigoris quartanæ, & rigoris tertianæ, qd tertianarij multū sitiunt, & in profundo corporis sentiūt calorē in horis rigoris, quorum duorum nullum inuenitur in quartanis hora qua accidit eis rigor.

CAMPEGIUS.

Quartana febris ut plurimum nō statim principio cum rigore inuadit, sed quartidox ex alijs lapsus est aberrantibus, & quæ sine ordine dicunt, in hanc. Procedente autem tempore gignit rigor. Sensus autem languentibus nō est cōpuncta & uellicata cute, sicut fit in tertianis, sed refrigeratis, & uehemēter perturbatis ad ossa usque. Ita nanq; à Galeno audias, qui ab ea teneantur febri dicere, ut ossa quati, & caro tota, uideatur. Quartana febris longe diuturnior tertianis est, tum quia minus bilis habens astum afferentis, tum quia corpus amplius refrigerat, quod ab atra bile id superatis materiæ proficitur, ac difficulter euellitur. Nam cum ea inter omnes corporis humores lentissima & glutinosissima sit, diuturniores sedes constituit.

Exemplum secundum.

Galenus tertiana febre correptus.

De quodam philosopho qui tradidit librum in quo ostendit qualiter
homo fiat insensibilis. HISTORIA XIX

ALENVS in libro De tabe siue marafimo, in hunc modū scribit: Quis-
dam senex philosophus scripsit librū, ostendens qualiter liceat insens-
scibilem permanere aliquē omnino. Tradidit ergo librū quadragena-
rius existens: extensus est autē usq; ad octoginta annos, & erat ita grac-
lis & necus, ut coaptaret ipsi Hippocratica series in prognosticis: nasus acutus, ocu-
li cōcaui, tēpora collapsa, aures frigidae & cōtractae, & imis partibus leuiter inuerse,
& cutis quae secundū frontē dura & circūtensa & arida. Quoniā igitur derisus hic
talis est uisus, ideo alios homines conatus est docere qualiter utiq; quis insensibilis
permaneret. Secundā q; traditionē fecit de admirabili insensibilitate, sic nomina-
uit ipsam inscriptionē. Insuper ostendens qd non omnis homo insensibilis potest
pmanere, sed utiq; qui ad hoc & naturā habēt aptam. Maxime igit si primū nutri-
mentū tale immisissum fuerit, ut fundamentū, & procurauerit infantes ad hoc aptos
cōfestim ex principio constitutos, immortalia horū facere corpora, & horū reelectū
horū repromissū. Primū nāq; uirilizare infantes quos suscepit, dehinc autē hoc coex-
tendere debuit. Hi igit oēs ultimā ipsius fatuitatē recognouerūt. Ego uero nō, sciēs
quā multa & alia dogmata cognoscenda per experientia, & certamina plura ratio
nabiliū uirorū omiserunt, suafibilitate sermonū decepti. CAMPEGIVS.

Experientia nos docet, senectutē quemadmodū & mortem esse necessariam. Est
enim moriendi necessitas, quod uidelicet ex cōtrarijs cōstamus elementis, quae assidue
& agendo & patiēdo inuicē corrodūtur. Verū hāc ratio breuitatē quidē uitae,
mortalitatē uero nō ostendit. Cōstat enim diu stare nō posse, quod assidue defluit.
At si non ex cōtrarijs elementis, sed ex uno tantū plasmaretur corpus, elementorū
cōtrarietas ablata esset, non tamen mortalitas. Corruptibile enim est corpus, siue ex
uno elemento cōstet, siue ex pluribus. Ipsa nāq; elementa suapte naturā morti &
corruptioni subiecta sunt. Nō enim puto aquam si sola esset in mūdo, & ab aliorū
elementorū cōtrarietate libera, fore incorruptibilem. Aliam mortis necessitatem a
numero animarū propē infinito Plato, Plotinus atq; Porphyrius tradūt. Aiunt em̄
materiā tot corporibus simul gignendis nō sufficere, quot animae sunt, fuerunt &
futurā sunt. Et propterea ut aliae succedant, oportere priores abscedere, & corporū
suorū materiā nouis animabus quasi domū nouis habitatoribus tradere, ut spiri-
tuum naturalīū numerus impleatur. Velle igitur semper uiuere (si uera hāc sunt)
nihil aliud est, q̄ materiā alijs animabus debitam plus aequo uelle occupare, & futu-
ris impedimento esse ne nascātur. Quod q̄ improbū sit iudicemus nos, qui nondū
nati essemus, nisi maiores nostri iam decessissent. Constituit ergo secundū hos deus
breues dies hominis, ut certi temporis curriculo omniū summa prodeat animarū.
Tu ergo quicunq; es qui male uiuendo membra tenes in seruitute peccati, memen-
to corporis tui materiā expectari ab anima fortasse meliori, cui quod diu uiuas infer-
tur iniuria, si eius creationi tuae obscenae uitae obstat longitudo.

De magno spiritu significāte desipientiā, ut fuit in Phylisco, in filio Siluij, uxore
Dromeadij apud Hippoc. Et de spiritu subspisso, paruo & spisso. HIST. XX

APVD Galenum libro secundo De dyspnoea, capite secundo, cum de res-
piratione magna & rara inquit: Vxorē Dromeadij, quae peperit filiā,
alijs factis secundū rationē, secundū diuanam existentem rigor assumpsit.
Deinde parum procedēs, ait, spiritus rarus, magnus. Hāc quidem igitur
mox in prima dierū ita scripsit Hippocrates. Rursum autē de sexto die loquens ita scri-
bit: In sexta manē superriguit, citō autem calefacta est, sudauit per totū, extrema fri-
gida, desipuit, spiritus magnus, & rarus factus est. In primo quidē Epidemiarū cum
xvi.

A XVI. uniuersos infirmos scripserit Hippocrates, quater apparet memoras rari & magni spiritus. Isti autem generosi philosophi à principio neque uidisse aiunt unquam magnū & rarum spiritū respirantē. Hippocrates uero aliter cognoscebat. At ille quoque in prognostico scripsit hoc modo: Magnus autem & per multū tēpus fiens spiritus, desipientiam significat. Quē enim in primo Epidemiarū nominauit rarū, hunc in Prognostico nominauit permultū, in locutione transmutans nomen: namque infirmis illis in quibus magnū & rarū ait fieri spiritū, cum alijs symptomatibus scribit & desipientiam. In primo enim omnium Phylisco hoc modo: In nocte difficulter tolerans non dormiuit, per omnia desipuit. Ita quidē dixit in tertie diei narratione. In quinta uero diei narratione, rursus somni parui, uerba & deliratio. In secundo uero infirmorum, cuius nomē erat Siluius, in narratione quidē secunde diei ait: Parū desipuit. In ea uero quae tertie uerba multa, risus, cātus retinere nō poterat, deinde inferēs dicit per eadem. Quoniam itaque Phyliscus & Siluius desipuerūt, ita meminit. De uxore uero Dromeadij, etenim & hanc rarū & magnū respirare hoc modo scripsit: Circa mediā autem diem multū desipuit, & rursus citō parū intelligebat. Ita quidē in quinta dierū. Deinde in inferis: In nocte uero dormiuit, desipuit. Eodem autem modo & quae per sextā diem facta sunt scribens, sic ait: Extrema frigida, desipuit. Ita quidē in primo Epidemiarū, ubicunq; magni & rari spiritus meminit, ibi & desipientiae memoriā facit. Ratio nabiliter igitur & in libris Epidemiarū uxorē Dromeadij mori ait, in his quae dixit, scilicet spiritus rarus magnus, confestim subuulsus: ubi utiq; & mirari maxime conuenit, quomodo alterutra dyspnoearū suam propriā innuebat dispositionem: non enim fuit spasmata solū illa mulier, sed etiā desipuit, tanq̄ ea quae nō habuit solā propriam spasmodi dyspnoeam, sed etiā eam quae desipientiae. quare? quoniam quidē sciebat hanc inaequalem dyspnoeam. Et rursus ita scribit: Uxorē Seonitrei quā nuper emptam uidi ego, cui durities in dextris erat magna, nō ualde dolorosa: rationabiliter inferi nō ualde dyspnoeosa: si enim durities nō erat ualde dolorosa, rationabile erat neque ualde dyspnoeosa esse illam mulierē. Ita autē & iuxta finē libri de sene enarrans Hippocr. deinde praedicēs intulit, nō ualde dyspnoeosus erat: semper enim secundū magnitudinē causae, quae operabat̄ dyspnoeā, fit & eius magnitudo. Sed haec quidē sunt in secundo Epidemiarū, cōcordantia eis quae à nobis de dyspnoea demonstrata sunt. In quinto uero, decimusquartus à principio infirmus scriptus est hoc modo: In Larissa Hypostenes peripneumonia uidebat̄ medicis cōtineri: non erat autē principio aut luctans cecidit in loco duro supinus, & supcecidit in ipso, & balneatus est frigida aqua, & remāsit, & uisus est grauior fieri: in secundario febriuit, et tussis sicior erat, & spiritus spissus. Deinde parū procedēs ait: Quādo autē tussiebat, dolebat pectus & dorsum, Nullū igitur mirabile est ita dispositis eis, quae secundū thoracē, spissum fieri spiritū. Quod uero in fine sermōis adiacet, scilicet neque stertitionē habebat, ad probandū dixit, qd nō erat homo factus dyspnoeosus. Cōcordat autē & hoc cum eis quae secundū principia in hoc sermone à nobis dicta sunt, quādo in libro de diēta acutarū exponebamus seriem istā: Hi uero ab orthopnoea & stertitione suffocati. Nonus autē & trigessimus infirmus, scriptus est in quinto Epidemiarū, spissum habens & ipse spiritū. Scribā autē & hic seriem ita habentē: Infans à montano percussus uentrē & hepar, mortuus est quadriduanus, spiritū spissum habebat, et nō intelligebat, & febrē habebat. Nō est immanifestū in hoc peritonaeū & diaphragma conphlegminare uentri, & hepati, & propterea desipere infantē: nō tamē dyspnoea laborauit secundū desipientiā: maior enim dispositio quae erat secundū hypochondria, figurauit secundū se speciem respirationis: illa uero quae minor erat, uicta fuit.

CAMPEGIUS.

Prae omnibus autē uos meminisse uelim, magne respirationis geminas esse diffe

rentias: fit enim interdū ob dilatationis à thoraçe procedentis magnitudinem: interdum uero ob inspirati aëris multā essentiā. Scitis nimirū quod sepe numero uos admonere solet Galenus earū rerū, quæ à prioribus omiffæ sunt. Igitur quicumq; sine inflammatione, uel omnino sine aliquo præter naturā tumore, aut angustia spiritaliū instrumentorū, per febres ardentes, difficulter spirant: ijs inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis, proportionē respōdet. Quibus uero, inquit Galenus, uel tumor uel angustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his thoracis quidem dilatatio maxima est: id uero quod inspiratur, nō solum dilatationem proportionē nō assequitur, uerum etiam minus quā secundum naturam inspirari solet, attrahitur. At sine distinctione, unam dispositionem ostendit magna thoracis dilatatio, si raritatem simul acceperit. Verum, ut Galeno placet, animaduertere oportet ne aliquādo in hac decipiāmini, putantes eam spirationem, quæ ob uirium imbecillitatem (ut in uxore Dromeadij) omnibus agentibus musculis efficitur, eandem esse cum magna. Quam equidē, ut clarior esset interpretatio, sublimem uocare uoluit Galenus. Nam in eius tum animū uenit, ut per penderet Hippocratem sublimem uocare spiritum, eum qui altioribus thoracis partibus inspiratur: quem admodum cum inquit: Magnū spiritus & ex longis interuallis, delirium declarat. Constat enim magnū pro multo dixisse. Is uero bifariam fieri potest, uel sine superiorū musculorum actione, uel ipsa quoq; concurrente. Nam plerumq; intercostales musculi, unā cum septo transuerso, ad multam thoracis eleuationem qua multus spiritus alliciatur, superiorū musculorum auxilio non indigent. Quod uero huiusmodi eleuationis species delirium portendant, in libris De dyspnœa ostendit Galenus, ubi etiam cuiuslibet difficultatis anhelitus dispositio declarata est.

D De illis qui negligunt animales actus, nisi reducat quis ad memoriam. HISTORIA XXI

ALE NVS libro primo De dyspnœa, capite viij. ita scribit: Ita & qui decipiunt ceu ut puto mentem in phantasmatibus, sicut aliquibus, negligunt animales actus, & neq; mingunt, nisi reducat quis ad memoriam, neq; egerunt, neq; comedunt, neq; bibere petunt, neq; quippiam talitū agunt. Si uero contigerit aliquando petere, interim obliuiscuntur, & rursus ducen te ad memoriam agent. Multos enim scimus qui petūt urinale, dato autem eis non minxerunt, sed ociose manibus tenuerunt. Alios autem qui surrexerūt quidem ut egererent, deinde sedentes oblitī sunt finaliter, & nihil operati sunt, quousq; astantes reduxerunt eis ad memoriam. Sicut autem intra multum tempus faciunt actus hi omnes, ita & magnos: repente enim mingunt quam multum, & bibūt semel ultra commodatum.

CAMPEGIVS.

Cum uel perijt, uel grauiter læsa est memoria, frigida omnino intēperatura est, quocirca calefacere ipsam oportet. At uero exiccare aut humectare non necessariū est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Caterū si inter has medium obtinet, ipsum cōseruare oportet. Equidem nouit Galenus quendam, qui ob laborem in studijs, atq; uigilijs, memoriā penē amiserat. Item pari modo agricolam uidit, qui ob labores quos uites colendo subierat, ac tenuem uictū, eodem modo affectus est: atq; ij exiccantibus, calorificisq; lædebanť. Madefacientia uero, quæ calefaciendi quoq; uim haberent, haud mediocri ipsis erant præsidio. Interdū uero ubi principales actiones læsæ sunt, febris quoq; accidit, ut in Phrenitide & lethargo: interdū sine febre uitium est, ut in mania & melancholia, id quod modo per consensum, modo primaria affectione cerebro laborante accidit.

LIBRI TERTII FINIS.